

ombudsman
veřejný ochránce práv

Vazební věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Brno

Zpráva z návštěvy zařízení

Adresa zařízení:	Jihlavská 12, 625 99 Brno-Bohunice
Zřizovatel:	Vězeňská služba ČR
Ředitel:	plk. Mgr. Dušan Gáč
Typ zařízení:	ústav pro výkon zabezpečovací detence
Kapacita:	35
Datum návštěvy:	7. - 8. 12. 2017
Datum vydání zprávy:	27. března 2018
Návštěvu provedli:	JUDr. Milan Svoboda, Mgr. Martin Klumpar, JUDr. Ondřej Vala, MUDr. Marek Páv, Ph.D., Mgr. Mária Tomeková, Ph.D.

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D.
veřejná ochránkyně práv

Obsah	
Úvodní informace	4
Systematická návštěva a její cíl	4
Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení	4
Charakteristika zařízení	6
Průběh návštěvy	6
Shrnutí	7
Zacházení s chovanci	8
1. Atmosféra v ústavu	8
2. Aktivity	8
3. Bodový systém	13
4. Multidisciplinární tým	13
5. Kázeňská praxe	14
6. Povinnost povstat při vstupu zaměstnance do ložnice	14
7. Zaměstnávání	14
Materiální podmínky	16
8. Cely	16
9. Společné prostory a prostory pro konání aktivit	17
10. Pobyť venku	18
11. Hygiena	19
12. Oblečení	20
13. Stravování a pitný režim	21
14. Nákupy v kantýně	22
15. Kouření	22
Kontakt se světem a stížnosti	24
16. Kontakt s vnějším světem	24
17. Stížnostní mechanismus	25
Zajištění bezpečnosti	26
18. Donucovací prostředky	26
19. Zamykání cel	27
20. Osobní prohlídky	28
Zdravotní péče	29
21. Vyšetřování chovanců	29
22. Omezovací prostředky	30

Úvodní informace

Systematická návštěva a její cíl

Na základě ustanovení § 1 odst. 3 a 4 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, vykonávám činnost národního preventivního mechanismu, v jehož rámci provádím systematické návštěvy míst (zařízení), v nichž se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě. Důvodem omezení na svobodě je rozhodnutí orgánu veřejné moci, nebo závislost osoby na poskytované péči. Cílem systematických návštěv je posílit ochranu osob omezených na svobodě před všemi formami špatného zacházení.¹ Ústav pro výkon zabezpečovací detence představuje zařízení ve smyslu § 1 odst. 4 písm. a) zákona o veřejném ochránci práv.

Návštěvy probíhají zásadně neohlášeně a jejich provedením zpravidla pověřuji pracovníky Kanceláře veřejného ochránce práv.² Pracovníky jsou právníci, psychologové a lékaři z oboru psychiatrie. Šetření spočívá v prohlídce zařízení, pozorování, rozhovorech s vedoucím, zaměstnanci a chovanci a chovankyněmi, studiu vnitřních předpisů zařízení a dokumentace včetně zdravotnické.³ Charakter návštěv je preventivní, s cílem působit do budoucna a zvyšovat standard výkonu zabezpečovací detence v České republice.

Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení⁴

Z každé systematické návštěvy pořizuji zprávu, jejíž součástí mohou být návrhy opatření k nápravě. Zpráva slouží k dialogu se zařízením a jako vodítko k prevenci nebo odstranění špatného zacházení. Zpráva nepopisuje praxi zařízení, která odpovídá dobrým standardům zacházení. Proto může působit negativním dojmem. Prosím čtenáře, aby zprávu četli s tímto vědomím a nepovažovali mé závěry za nedocnění náročné práce zařízení.

Zprávu zašlu zařízení a vyzvu je, aby se k mým zjištěním a navrženým opatřením vyjádřilo.⁵ Jsem připravena zabývat se předloženými argumenty. Navržená opatření k nápravě jsou zpravidla různá svou naléhavostí, náročností a dobou potřebnou k provedení. Při jejich formulaci navrhuji také termín realizace, přičemž očekávám, že zařízení jej buď respektuje,

1 Špatným zacházením se rozumí jednání, které nerespektuje lidskou důstojnost a dosahuje určitého stupně závažnosti (samo o sobě, nebo při kumulativním účinku jednotlivých zásahů). Ve zdravotnických zařízeních může mít špatné zacházení například podobu nezajištění bezpečí, nerespektování lidské důstojnosti, práva na soukromí, posilování závislosti na poskytované péči, nerespektování sociální autonomie, práva na spoluúčast při rozhodování o léčebném postupu, anebo podobu neodůvodněného používání omezovacích prostředků.

2 V souladu s § 25 odst. 6 zákona o veřejném ochránci práv.

3 V souladu s § 21a ve spojení s § 15 zákona o veřejném ochránci práv.

4 Vysvětluji postup, který plyne z § 21a odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv.

5 Ustanovení § 21a odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv.

anebo odůvodněně navrhně jiný termín. Pro snazší orientaci poskytuji v závěru zprávy jejich přehled.

- Bezodkladná opatření je třeba provést zpravidla do 7 dnů od obdržení zprávy. Je-li jejich realizace náročná, je třeba je provést v nejkratší možné době. Za bezodkladná pokládám opatření, která považuji za naléhavá a příkládám jim velkou důležitost, anebo která považuji za objektivně snadno realizovatelná.
- Opatření s delší lhůtou je třeba provést ve stanovené lhůtě, zpravidla do jednoho, tří, šesti měsíců, jednoho roku.
- Opatření s průběžným plněním formuluji tam, kde je třeba zavést do praxe určitý pracovní postup nebo styl práce, nebo naopak něčeho se napříště zdržet. Očekávám, že se tak stane bezodkladně a bude se dbát na uplatňování do budoucna.

Očekávám, že zařízení ve vyjádření ke zprávě (1) sdělí, že opatření bylo realizováno a jak, nebo (2) kdy a jak se tak stane, nebo (3) navrhně jeho alternativu.

Shledám-li vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů dostatečným, vyrozumím je o tom. Mohu si rovněž vyžádat doplňující vyjádření. Rozhodující je pak vysvětlení zjištěných pochybení, doložení navržených opatření k nápravě či hodnověrný příslib jejich realizace. Neshledám-li vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů dostatečným, vyrozumím o tom nadřízený úřad (případně vládu, není-li nadřízeného úřadu), případně informuji veřejnost.⁶ Rovněž mohu přijet na kontrolní návštěvu.

Po ukončení vzájemné komunikace zveřejním anonymizovanou zprávu z návštěvy zařízení (vyjma jmen osob pověřených vedením zařízení), včetně obdrženého vyjádření, na svých internetových stránkách⁷ a v databázi Evidence stanovisek ochránce ESO.⁸

6 Tzv. sankční opatření, u kterých se postupuje obdobně podle § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

7 Veřejný ochránce práv - ombudsman [online]. Brno: © Kancelář veřejného ochránce práv [cit. 2018-02-05]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/ochrana-osob-omezenych-na-svobode/>.

8 Evidenci stanovisek ochránce (ESO) je dostupná z: <http://eso.ochrance.cz/Vyhledavani/Search>.

Charakteristika zařízení

Ústav pro výkon zabezpečovací detence Brno (dále jen „ústav“) se nachází v rámci areálu Vazební věznice Brno a slouží jako nástupní pro všechny muže i ženy, jimž byla uložena zabezpečovací detence (dále souhrnně chovanci, nebo v případě že není nutné rozlišovat, užívám pouze chovanec). Pro výkon zabezpečovací detence je určena samostatná budova, která je však přímo propojena s vězeňskou nemocnicí. Budova ústavu je rozdělena do 4 pater R0-R3. Na patře R3 jsou umístěni chovanci s mentálním postižením⁹ a chovanci s poruchami osobnosti (+3 chovankyně), na patře R2 jsou chovanci s poruchami osobnosti a psychotici, na patře R1 probíhají pouze terapie, nejsou tam umístěni chovanci, na patře R0 jsou ubytovány výhradně ženy (4 chovankyně). Na patře R0 se také plánuje rozšíření ústavu o dalších 7 cel. Aktuální stav v době systematické návštěvy činil 25 chovanců a 7 chovankyň.

Průběh návštěvy

Návštěva proběhla ve dnech 7. – 8. prosince 2017 bez předchozího ohlášení. Z důvodu nepřítomnosti ředitele, byl při zahájení návštěvy informován jeho zástupce. Jemu bylo rovněž předáno pověření k provedení návštěvy. Od zástupce ředitele a vedoucího ústavu pro výkon zabezpečovací detence byla vyžádána potřebná dokumentace.

Návštěvu provedli právníci Kanceláře veřejného ochránce práv (dále jen „Kancelář“) JUDr. Milan Svoboda, JUDr. Ondřej Vala a Mgr. Martin Klumpar. Na šetření se též podíleli pověřeni experti z oboru psychiatrie MUDr. Marek Páv, Ph.D., a psychologie Mgr. Mária Tomeková, Ph.D.

Zaměstnanci Kanceláře navštívili všechny části ústavu, kde dochází k výkonu zabezpečovací detence. Hovořili s vedoucím oddělení zabezpečovací detence, vychovateli, psychologem, sociální pracovníci, dozorcí a s 13 chovanci. Na místě zastížený personál poskytl veškerou součinnost, za což děkuji. Závěrečné setkání proběhlo za účasti ředitele.

⁹ Z hlediska jednoznačnosti dávám tomuto termínu přednost před pojmy „poruchy učení“, „potíže učení“ a „intelektové postižení“, jež se někdy používají, a dám mu přednost i před diagnostickým označením „mentální retardace“, který používá trestní zákoník i ústav.

Shrnutí

V pozadí veškerých úvah o zabezpečovací detenci vždy existuje vyvažování mezi povinností státu chránit společnost před kriminálním jednáním osob a na druhé straně respektování základních práv těchto osob, tedy chovanců.

Zabezpečovací detence nemá být ukládána pouze z důvodu trestného činu (nebo činu jinak trestného) způsobeného v minulosti, ale také v souvislosti s hodnocením zda konkrétní osoba může v budoucnosti spáchat závažný trestný čin.¹⁰ Pobyt v zabezpečovací detenci se tak neváže na pachatelovu vinu a není trestem, ale ochranným (preventivním) opatřením. Podmínky výkonu zabezpečovací detence se tak musí pozitivně lišit od podmínek výkonu trestu odnětí svobody.

Oceňuji nasazení odborných zaměstnanců a jejich celkové nastavení na pomoc chovancům vypracovat si předpoklady pro propuštění ze zabezpečovací detence. Personál si je vědom onemocnění jednotlivých chovanců a přihlíží k tomu např. při zastavování kázeňských řízení. Oceňuji také zajištění zdravotní péče prostřednictvím nepřetržité přítomnosti zdravotních sester a pouze minimální používání omezovacích prostředků.

Opakované kritice spolu s Evropským výborem pro zabránění mučení (CPT) vystavují vedení terapeutických aktivit, pohovorů přes mříže a zamykání chovanců na celách po dlouhou dobu dne, bez zohlednění nebezpečnosti konkrétní osoby.

S ohledem na výše uvedené doporučuji posílit množství aktivit nabízených chovancům tak, aby na celách nemuseli trávit velké množství času, ale bylo vyvinuto maximální terapeutické úsilí k jejich nápravě.

Přímo špatné zacházení pověření pracovníci během návštěvy nezjistili.

Systémovými otázkami (využívání institutu zabezpečovací detence, návaznosti na výkon ochranného léčení apod.) se budu zabývat v sumarizujícím dokumentu, který bude následovat po vydání zpráv z obou navštívených ústavů (Brno, Opava).

10 Dorothee von Arni. THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS' CASE-LAW AND ITS CONSEQUENCES, REGIONAL SEMINAR ON DANGEROUS OFFENDERS 19-20 January 2016, Yerevan, Armenia. [cit. 22. 2. 2018]. S. 9. Dostupné z: <https://rm.coe.int/168070cbae>.

Zacházení s chovanci

V této nejrozsáhlejší kapitole se vyjadřuji krátce k atmosféře mezi chovanci a personálem, terapeutickému programu a aktivitám, kterých se chovanci účastní, rozdělení chovanců, složení terapeutického týmu, pobytu na vzduchu, kázeňské praxi a krátce k zaměstnávání.

Chovanci mají mít přístup ke smysluplným aktivitám, zaměstnání a vzdělání.¹¹ Výkonem zabezpečovací detence se kromě ochrany společnosti sleduje také terapeutické a výchovné působení na chovance.¹² Zároveň je nutné využívat všech dostupných odborných poznatků a podporovat takové postoje chovance, které, pokud to bude vzhledem ke zdravotnímu stavu chovance možné, vzbudí v chovanci rozhodnutí podrobit se ochrannému léčení.¹³

1. Atmosféra v ústavu

Z vyjádření a chování odborného personálu vyplývala snaha o pomoc chovancům dosáhnout přeměny na ochranné léčení nebo propuštění ze zabezpečovací detence. Chovanci, kteří se účastní aktivit, práci odborného personálu oceňovali a připomínky k jejich práci neměli. Pokud chovanci chtějí, mohou s odborným personálem hovořit každý den.

Chovanci se navzájem potkávají při vycházkách, kouření, sledování televize a aktivitách. Žádný z chovanců neuváděl, že by mezi chovanci vznikali podstatnější spory. Hádky se vyskytují pouze při řešení sledování programu televize. Případné spory však řeší při každodenních komunitách.

2. Aktivity

Evropský soud pro lidská práva (dále také „Soud“) uvedl, že s ohledem na možnou neomezenou dobu trvání zabezpečovací detence musí být vyvinuto úsilí k podpoře chovanců. Ti totiž zpravidla nebudou schopni postupu směrem k propuštění z vlastního úsilí. Chovancům musí být dostupná podpora a péče jako součást opravdové snahy o snížení rizika recidivy, a tím umožnění jejich propuštění. Toto úsilí zahrnuje individuální péči multidisciplinárního týmu na vysoké úrovni. Zároveň si Soud uvědomuje, že práce s tímto typem osob omezených na svobodě je jedna z nejtěžších, kterým vězeňský personál čelí.¹⁴

Z toho důvodu musí být součástí režimu dne chovanců dostatečné množství aktivit, které odpovídají jejich potřebám a směřují k jejich propuštění.

11 Doporučení výboru ministrů Rady Evropy – Recommendation CM/Rec(2014)3 of the Committee of Ministers to member States concerning dangerous offenders, [cit. 14. 2. 2018]. Dostupné z: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805c649d.

12 Ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 129/2008 Sb., o zabezpečovací detenci, ve znění pozdějších předpisů.

13 Ustanovení § 2 odst. 4 zákona o zabezpečovací detenci.

14 Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 17. 12. 2009, M. proti Německu, č. 19359/04, bod 129.

2.1 Denní aktivity

Denní aktivity jsou rozlišeny na terapeutické, kterých se musí účastnit všichni chovanci, kteří jsou do nich zapsaní, a dále zájmové, ve kterých není povinná účast. Ze zájmových a terapeutických aktivit je vytvořen program aktivit pro každého chovance. V případě neúčasti na terapeutických aktivitách odborný personál hodnotí záporně plnění programu aktivit. Konkrétní aktivity rozvrhuje na každý týden týdenní plán aktivit.

Povinnou součástí týdenního plánu aktivit je ve všední dny ranní komunita. Poté následuje dopolední (9:00 – 11:00 hod.) a odpolední blok (13:00 – 15:00 hod.) aktivit. V těchto blocích se mohou chovanci zúčastnit aktivit:

- vzdělávacích – trivium (čtení, psaní, počítání), výuka cizích jazyků, logopedie,
- preventivně výchovných – komunita, skupinová psychoterapie, skupinová terapie, skupina léčby chovanců se sexuální deviací, sociálně psychologický výcvik, sebeobslužné aktivity, arteterapie, muzikoterapie, akvaristika,
- zájmových – videoklub, společenské hry, sledování televize, četba, poslech hudby (rádia),
- sportovních – tělocvična (popř. venkovní hřiště), cvičení pilates.

Z předložených plánů aktivit pro týden od 4. 12. do 10. 12. 2017 vyplývá, že o víkendech a ve všední dny od 15:00 hod. jsou chovancům zpravidla dostupné pouze zájmové aktivity. Z vyjádření některých chovanců vyplynul pocit nudy odpoledne a přes víkend.

Mimo skupinových aktivit mohou chovanci individuálně pohovořit s odbornými zaměstnanci, zpravidla na základě ústní žádosti o pohovor vznesené při komunitě.

Během pobytu na cele mohou chovanci trávit čas poslechem rádia, četbou knih zapůjčených z vězeňské knihovny nebo si zapůjčit společenské hry.

Oceňuji nasazení odborného personálu, který sděloval snahu o návrat chovanců do společnosti, a také šíří nabízených aktivit. Nabídku odpoledních (od 15:00 hod.) a víkendových aktivit však považuji za nedostatečnou a doporučuji její rozšíření. S ohledem na maximální působení na chovance doporučuji rozšíření především preventivně výchovných aktivit. Jsem si vědoma, že uvedené opatření je spojeno s finančními nároky na posílení odborného personálu.

Opatření:

- 1) posílit nabídku aktivit (volnočasových či preventivně výchovných) v průběhu odpoledne a o víkendech (do 6 měsíců).

2.2 Rozdělení chovanců do skupin

Chovanci jsou za účelem plnění programu aktivit rozdělení do tří skupin: ženy R0, muži ubytovaní na patře R2 (skupina složená převážně z chovanců s psychotickým onemocněním a s poruchou osobnosti) a muži ubytovaní na patře R3 (skupina složená převážně z chovanců

s mentálním postižením a s poruchou osobnosti). Chovanci jsou ubytováni na poschodích, a dle toho i zařazeni do terapeutických skupin.

Z terapeuticko-výchovného hlediska nepovažují rozdělení chovanců do terapeutických skupin pouze na základě ubytování na konkrétním patře, s odkazem na výše uvedený požadavek vysoké úrovně péče, za neefektivnější.

Rozumím, že takové zařazení chovanců, které omezuje potřebu navádění na jiná patra, je organizačně jednodušší, ale terapeuticky vhodné složení skupin musí převažovat. Jen tak bude zajištěno neefektivnější působení na chovance.

Vzhledem k velké heterogenitě chovanců navrhuji otevřít diskusi v týmu odborných zaměstnanců spolu s vedením ústavu o efektivnějším způsobu zařazování chovanců do jednotlivých skupin respektive dalším dělení současných skupin.

Přitom je třeba zvažovat vícero faktorů, než jen ubytování na určitém poschodí – například mentální úroveň, úroveň sebereflexe, úroveň spolupráce, motivaci k léčbě, společenskou nebezpečnost (závažná trestná minulost versus nenásilné maření ochranného léčení), terapeutickou fázi.

Žádám o zaslání zpětné vazby o průběhu a výsledcích předemné diskuse.

2.3 Koncepce působení na chovance

Metody a formy působení na chovance mají být dle vnitřního předpisu Vězeňské služby ČR¹⁵ stanoveny v operačním manuálu ústavu. V době návštěvy však ústav manuál neměl vyhotoven. Dle vyjádření vedoucího oddělení se na operačním manuálu v současné době pracuje. Pro jednotlivé aktivity byly vytvořeny projekty aktivit, které je blíže popisují. Celková koncepce působení na chovance však chybí.

Vnitřní předpis Vězeňské služby ČR stanoví, že chovanci mají být na základě svého chování zařazeni do režimového stupně a na základě připravenosti k léčbě do terapeutické fáze.¹⁶ Pověření zaměstnanci nezjistili, že by odborní pracovníci s režimovými stupni a terapeutickými fázemi blíže pracovali. Výjimkou jsou krátké zmínky o režimových stupních v komplexních zprávách. Absenci práce s režimovými stupni a terapeutickými fázemi lze přičíst právě chybějícímu operačnímu manuálu, který by uvedeně mohl zavést.

2. Dosažení terapeuticko – režimového stupně. Chovanec je zařazen do skupiny poruch osobnosti, do sekce dospělých mužů poruch osobnosti.

Obrázek 1 – výňatek z komplexní zprávy

15 Ustanovení § 7 odst. 1 nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 19/2015, kterým se stanoví podrobnosti výkonu zabezpečovací detence.

16 Ustanovení § 9 nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 19/2015, kterým se stanoví podrobnosti výkonu zabezpečovací detence.

Jsem toho názoru, že právě zařazení do režimových stupňů by mohlo přispět k diferenciaci skupin a stanovení režimových prvků pro konkrétní odsouzené.

Terapeutické fáze vnímám jako pro chovance srozumitelnější vyjádření jejich postupu v léčbě, kdy jim bude lépe zřejmé, jak jsou viděni terapeutickým týmem, zda se léčba vyvíjí zdárně a jak blízko mají k propuštění.

Opatření:

- 2) vyhotovit operační manuál (do 3 měsíců).

2.4 Vedení aktivit a terapeutických rozhovorů přes mříže

Aktivity se realizují v terapeutických a kulturních místnostech, a dále také v tělocvičně. Terapeutické místnosti a prostor lékařské vyšetřovny jsou vybaveny dělicí mříží.

Dle sdělení personálu probíhají veškeré aktivity vedené odborným zaměstnancem, kterých se účastní chovanci, přes dělicí mříž, nebo za účasti dozorce či dozorkyně. Dle sdělení vedoucího oddělení zabezpečovací detence se jedná o bezpečnostní opatření, které však není nikde přímo stanoveno a vychází z letité praxe.

Odbývání veškerého kontaktu psychiatrů a psychologů s chovanci při individuální i skupinové terapii přes mříž kritizoval již v roce 2014 Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT) jako bránící utvoření skutečně terapeutického vztahu a potenciálně ponižující.¹⁷

Ohledně zastavení vedení psychiatrických vyšetření přes mříže se České republiky dotazoval i Výbor proti mučení OSN.¹⁸

Česká republika ve své odpovědi Výboru proti mučení OSN uvedla, že „z preventivně bezpečnostních důvodů probíhá takto vyšetření po vyhodnocení rizik u psychiatrických pacientů a u osob umístěných ve výkonu zabezpečovací detence.“¹⁹

Během systematické návštěvy pověřeni pracovníci nezjistili, že by v případě používání mříží při individuálních pohovorech bylo vyhodnocováno riziko, které konkrétní chovanec představuje, s ohledem na nutnost použití mříží. Naopak mříže jsou užívány plošně. Při některých skupinových aktivitách, kterých se účastní odborný personál, jsou také využívány mříže. Pokud nejsou využívány mříže, je přítomen jeden až dva dozorcí.

17 Zpráva pro vládu České republiky o návštěvě České republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání ve dnech 1. až 10. dubna 2014, CPT/Inf (2015) 18, odst. 122. [cit. 16. 2. 2018]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/168069568d>.

18 List of issues prior to submission of the sixth periodic report of the Czech Republic due in 2016, CAT/C/CZE/OPR/6, čl. 11, bod. 14, odst. e [cit. 16. 2. 2018]. Dostupné z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G14/046/53/pdf/G1404653.pdf?OpenElement>.

19 Šestá periodická zpráva České republiky o opatřeních přijatých k plnění závazků podle Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení a trestání za období 2009 - 2015, čl. 11, bod 85 [cit. 16. 2. 2018]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/Sesta-periodicka-zprava-pro-CAT_vyoporadani_format.doc.

Dle sdělení lékaře došlo v roce 2016 k pilotnímu obecnému ověřování hodnocení rizika recidivy chovanců. Závěry z tohoto hodnocení mohou být jedním z prostředků při vyhodnocování rizik u konkrétních chovanců.

Dle vyjádření vedoucího za dobu fungování ústavu nedošlo k žádnému napadení personálu. Zároveň při úvodním rozhovoru, kdy se ho pověření pracovníci dotazovali, které chovance považuje za nebezpečné a nevyzpytatelné, označil pouze dva. Většinu rozhovorů pověření pracovníci Kanceláře veřejného ochránce práv vedli bez mříží a o samotě s chovancem.

Přizvaná externí spolupracovnice z oboru psychologie uvedla, že takováto paušalizace může u některých chovanců zpomalovat terapeuticko-výchovný proces a představovat zbytečnou překážku v komunikaci.

Zároveň přítomnost dozorce může být překážkou při vytváření vztahu důvěry mezi odborným personálem a chovanci.

S plným respektem k systémové bezpečnosti a pocitu osobní bezpečnosti členů personálu doporučuji zvážit užívání dělicí mříže nebo přítomnost dozorce pouze po přechozím vyhodnocení rizik (včetně vyjádření lékaře) konkrétního chovance, případně na základě situačního rozhodnutí odborného zaměstnance a nikoliv paušálně.

Praxe používání mříží je pravděpodobně zažita již od počátku zabezpečovací detence. Je však nutno zohlednit, že původní nastavení zabezpečovací detence směřovalo na pachatele zvláště závažných zločinů. Po novelizaci v roce 2011 však byla možnost uložení zabezpečovací detence rozšířena i na pachatele zločinů a rozšířena byla i možnost přeměny z ochranného léčení. Na toto rozšíření umožňující uložit zabezpečovací detenci i pachatelům méně závažné trestné činnosti by měla reagovat snížením i úroveň bezpečnostních opatření.

Je také nutné přihlídnout k tomu, že mříže nejsou plošně užívány ani pro rozhovory s odsouzenými ve věznicích ani s pacienty v psychiatrických nemocnicích.

Doporučuji také zvážit užívání prostředků méně narušujících komunikaci s chovancem, ale poskytujících personálu dostatečný pocit bezpečí, jako je dohled dozorce kamerou, průzorem ve dveřích nebo vybavení odborného personálu signalizačními zařízeními pro případ napadení nebo pocitu ohrožení.

Opatření:

- 3) ukončit praxi vedení rozhovorů a aktivit přes mříže nebo za účasti dozorců s ohledem na nebezpečnost konkrétních chovanců; tato bezpečnostní opatření aplikovat jen zcela výjimečně (bezodkladně).

2.5 Informování soudu o průběhu zabezpečovací detence

V souladu se zákonem pracovníci ústavu vypracovávají pro soud komplexní zprávu o průběhu zabezpečovací detence. Její návrh připraví speciální pedagog a následně ji předloží komisi, která se skládá z psychologa, lékaře-psychiatra, speciálního pedagoga, vychovatele a sociálního pracovníka.

Mimo komplexní zprávu připravují odborní zaměstnanci také zprávu o chovanci podávanou soudu za účelem přezkumu trvání zabezpečovací detence.

Při vytváření zpráv vycházejí odborní zaměstnanci z průběžných poznatků, které zaznamenávají ve vnitřním elektronickém systému ústavu.

Personál sdělil, že roční přehodnocování vždy představuje pro chovance psychickou zátěž.

3. Bodový systém

V ústavu je vnitřním předpisem zaveden motivační bodovací systém. Kladné a záporné body udělují zaměstnanci ústavu chovancům na ranních komunitách. Tento předpis je chovancům dostupný spolu s průběžným hodnocením na nástěnkách na jednotlivých patrech. Na intranetu ústavu je součástí i podrobnější záznam o hodnoceném chování.

Bodování je rozlišeno na dvě skupiny: 1) skupina osob s poruchou osobnosti a sexuálních deviantů a 2) skupina psychotiků a osob s mentálním postižením, chovanci trpící demencí. Kladné body se udělují např. za úklidové vícepráce, příkladné chování nebo pomoc druhému chovanci, záporné body se udělují za nevhodné chování, odmítnutí pokynu personálu, nepořádek, ležení a spaní v nepředepsaném oděvu.

V případě získání kladných bodů jsou odměnou např. povolení nadstandardní vycházky, ústní pochvala nebo udělení kázeňské odměny, naopak trestem v případě získání záporných bodů je omezení nadstandardní vycházky, ústní výtka, omezení sledování televize nebo udělení kázeňského trestu.

Bodovací systém nemá výlučný vliv na možnost propuštění chovance ze zabezpečovací detence. Ve vnitřním předpisu je stanoveno, že kladné hodnocení se v komplexní zprávě objeví v případě získání odměny (vyjma nadstandardní vycházky) a záporné hodnocení vždy. V předložených zprávách soudu se informace o kladných či záporných bodech objevuje pouze výjimečně.

Při návštěvách psychiatrických nemocnic jsem v souvislosti s bodovými systémy varovala před jejich případným svévolným zneužitím ze strany personálu např. k šikaně a před jeho uplatňováním bez bližšího ústního vyhodnocování ve vazbě na chování chovance. Takováto pochybení však pověření pracovníci nezjistili.

4. Multidisciplinární tým

V ústavu působí celkově 2 speciální pedagogové, 1 pedagog volného času, 2 psychologové, 2 vychovatelé, 2 vychovatelé – terapeuti, 1 sociální pracovník. A dále ze zdravotníků 2 psychiatři, 6 zdravotních sester, 1 praktický lékař, 1 sexuolog.

Dle vyjádření personálu si předávají akutní informace okamžitě. Odborní zaměstnanci, kteří jsou aktuálně v práci, se každé ráno společně účastní komunity pro jednotlivé skupiny, a jednou týdně probíhají multioborové komise u vedoucího ústavu za účelem výměny poznatků. Jednou měsíčně se koná velká porada, z které se vyhotovuje zápis.

Odborní zaměstnanci prochází školeními v rámci Vězeňské služby ČR, 4x ročně mají supervize (vedené externím supervizorem). Speciálním školením prošli i všichni dozorcí, kteří v ústavu slouží a které si osobně do ústavu vybral vedoucí, což oceňují.

Z rozhovorů s odbornými zaměstnanci se dá usuzovat na zájem o chovance, poznání jejich individuálních možností a limitů – tento náhled a postoj oceňuji.

5. Kázeňská praxe

V roce 2017 byla vedena pouze dvě kázeňská řízení. V obou případech šlo o demolování vybavení cely a vulgarismy. Obě řízení byla zastavena na základě vyjádření lékaře z toho důvodu, že kázeňský přestupek byl projevem nemoci resp. psychického stavu. V obou případech byl chovanec bezprostředně po svém konání umístěn do izolační místnosti (viz níže v části věnované omezovacím prostředkům). Kázeňská odměna v roce 2017 nebyla udělena.

Věznice prakticky kázeňské tresty a odměny nahradila systémem bodového hodnocení, které může vyústit také ve vyhlášení odměny, či naopak.

V zabezpečovací detenci nebylo dosud podáno trestní oznámení pro maření soudního rozhodnutí z důvodu odmítání podílení se na léčbě.

6. Povinnost povstat při vstupu zaměstnance do ložnice

V ustanovení vnitřního řádu čl. 4 odst. 6 je stanovena povinnost chovance povstat při vstupu zaměstnance věznice do ložnice.

Pověření pracovníci nezískali v průběhu systematické návštěvy informace o naplňování uvedeného pravidla ani konkrétní stížnosti ze strany chovanců. K uvedené povinnosti jsem se však již vyjadřovala v souvislosti se systematickými návštěvami věznic, kde jsem uvedenou povinnost shledala jako nepřiměřenou, jelikož jde nad rámec zákona a vychází dle mého přesvědčení z dřívějšího pojetí Vězeňské služby ČR jako vojenského útvaru.²⁰

Opatření:

- 4) ukončit povinnost chovanců povstat při vstupu zaměstnance do ložnice a v tomto smyslu upravit vnitřní řád ústavu (do 3 měsíců).

7. Zaměstnávání

Žádný z chovanců nebyl v době provedení systematické návštěvy zaměstnán. Nicméně vedoucí ústavu uvedl, že v blízké době budou pracovníě zařazeni dva chovanci v prádelně, kde budou prát a žehlit. Pracoviště již bylo připraveno. Aktuálně se čeká na jejich zaškolení.

²⁰ Zpráva ze systematických návštěv veřejného ochránce práv – Věznice 2016, s. 43. [cit. 16. 2. 2017]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/ZARIZENI/Veznice/Veznice-2016.pdf.

Uvedenou snahu o pracovní zařazení chovanců oceňuji. Podle možností doporučuji umožnit pracovní zařazení co nejvíce chovancům.

Obrázek 2 – připravené pracoviště prádelny

Materiální podmínky

S ohledem na skutečnost, že zabezpečovací detence je ochranným opatřením a nikoliv trestem, by se měl výkon zabezpečovací detence zásadně odlišovat od výkonu trestu. Uvedená odlišnost se projevuje jak výše komentovanými terapeutickými aktivitami, tak by se také měla projevovat prostředím, ve kterém se vykonává.²¹

8. Cely

Chovanci jsou ubytováni po jednom, dvou (3 případy), nebo po třech (4 případy) osobách stejného pohlaví. Vnitřní řád ústavu hovoří o ložnicích, nicméně systém je blízký celovému systému ve věznicích, budu proto dále hovořit o celách.

Cela je vybavena odpovídajícím počtem postelí, skříní, stolem a židlí, umyvadlem a stavebně oddělenou toaletou. Oceňuji, že některé cely byly vybaveny dřevěnými postelemi, které snižují dojem ústavnosti.

Cela má velké okno zajišťující dostatečný přístup světla. Zároveň chovanci mohou okno volně otevírat a větrat. Na celách je zřízen přijímač centrálního rozhlasu s rádiem a nouzové tlačítko.

U každých celových dveří je zvenku prostor pro vyznačení relevantních skutečností o chovancích na cele (např. nebezpečnost, zvýšený dohled atp.).

Někteří chovanci mají na stěně připevněnou poličku nebo nástěnku, na které mají například výstřižky z novin. Ke zdůraznění odlišnosti mezi výkonem trestu a výkonem zabezpečovací detence, doporučuji umožnit chovancům, v případě že to nebude vylučovat jejich nebezpečnost, zútulnění cely například vlastní výmalbou, používáním vlastního povlečení, pěstováním květin nebo chováním drobných domácích zvířat. Chovanci neměli také povoleno mít na cele vlastní televizi, herní konzoli či jinou elektroniku.²²

Zákon o zabezpečovací detenci však umožňuje povolení dalších věcí.²³ Povolení dalších věcí včetně elektroniky může pomoci k odlišení zabezpečovací detence od výkonu trestu odněti

21 K závěru o potřebě odlišnosti výkonu trestu a výkonu zabezpečovací detence dospěl i německý ústavní soud: Federální ústavní soud. Rozsudek: 2 BvR 2365/09, 2 BvR 740/10, 2 BvR 2333/08, 2 BvR 1152/10, 2 BvR 571/10. [cit. 1. 3. 2018]. Dostupné z: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/2011/05/rs20110504_2bvr236509en.html.

nebo také ve zprávě CPT z návštěvy Německa: Rada Evropy. Report to the German Government on the visit to Germany carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), CPT/Inf (2014) 23. S. 6 a násl. [cit. 1. 3. 2018]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/168069633f>.

22 Ustanovení čl. 21 odst. 9 vnitřního řádu ústavu.

23 Ustanovení § 12 odst. 2 zákona o zabezpečovací detenci.

svobody, přispět příjemnějšímu trávení volného času a také jako jeden z motivačních prvků. Podporuji proto vedení ústavu, aby další věci povolovalo.

Cely jsou vybaveny denním a nočním osvětlením. Někteří chovanci si stěžovali, že noční osvětlení je příliš silné. Pověření pracovníci provádějící systematickou návštěvu subjektivně hodnotili noční osvětlení také jako poměrně silné. Vedoucí odůvodňoval noční osvětlení potřebou kontroly.

Opatření:

- 5) přehodnotit intenzitu nočního osvětlení a zvolit nejmenší nutnou intenzitu (do 3 měsíců).
- 6) maximalizovat odlišnost prostředí výkonu zabezpečovací detence od prostředí věznice (průběžně).

Obrázek 3 – vybavení cely

Obrázek 4 – prostor k uložení věcí v cele

9. Společné prostory a prostory pro konání aktivit

Na každém patře se nachází kulturní místnost s televizí. Na jednom z pater je také kuchyňka, ve které se koná aktivita vaření a velká terapeutická místnost. V budově ústavu se nachází tělocvična vybavená rotopedy a pingpongovými stoly.

Obrázek 5 – jedna z „kulturek“

10. Pobyť venku

V týdenním plánu aktivit i v časovém rozvrhu ústavu dne je zakotven čas pro konání vycházek na vzduchu.

Na poslední straně vnitřního řádu je zmíněn pojem „zákonná hodinová vycházka“. Chtěla bych podotknout, že zákon o výkonu zabezpečovací detence stanovuje spodní hranici pro vycházku na jednu hodinu, nebrání však, aby ústav umožňoval chovancům i delší pobyt na vzduchu.

Vycházkové dvory pro muže jsou u vnějšího sportoviště (uprostřed je budova dílen), ženy mají samostatný vnější vycházkový prostor.

Z patra R2 lze ještě vystoupit na dva malé vycházkové dvorky, které slouží v zimním období namísto vnějších vycházkových dvorů a jako kuřárna. Vycházek se účastní chovanci dle jednotlivých pater (při plné účasti tedy 10 - 15 chovanců, resp. 7 chovankyň). Tyto vycházkové dvorky mají přibližně 6 x 4m. Takové prostory považuji za poměrně malé. Jednak velká část chovanců během vycházky kouří, a nekuřáci tak z důvodu malého prostoru mohou být vystaveni pasivnímu kouření, ale především smyslem vycházky není pouze pobyt na vzduchu, ale také protažení se a projití se, což na malém prostoru je velmi ztížené. Správným řešením by tedy bylo umožnit chovancům realizovat vycházku vždy (i v zimním období) na venkovních dvorech a nikoliv pouze na malých dvorcích.

Na vycházkových dvorcích je také pouze malý přístřešek (přibližně 1,5m x 1 m). Stěží si lze představit, že v případě nepříznivého počasí by se pod něj vešli všichni přítomní.

Opatření:

- 7) umožnit zájemcům realizaci vycházek na velkých vycházkových dvorech i v zimních měsících (průběžně).
- 8) umožnit zájemcům pobyt venku i po dobu delší než jedna hodina (průběžně).
- 9) zvětšit přístřešek na vycházkových dvorcích (do 3 měsíců).

Obrázek 6 – malé vycházkové dvorky

11. Hygiena

Sprchovat se je možné dvakrát týdně, po každé sportovní aktivitě a na přání i vícekrát. Do sprch jsou chovanci naváděni po jednotlivých celách. V případě vícelůžkových cel tedy ve více osobách. Z bezpečnostních důvodů nemají chovanci na celách bříty na holení, ty jim jsou vydávány pouze v době sprchování na vyžádání.

Sprchy nejsou vybaveny žádným závěsem ani zástěnami, při sprchování mohou být chovanci vystaveni pohledům ostatních chovanců, kteří se také sprchují nebo se převlékají. Personál však uvedl, že pokud by některý z chovanců žádal o samostatné sprchování, tak by mu to bylo umožněno. Někteří chovanci si stěžovali na krátkou dobu na sprchování.

Cely si uklízí sami chovanci, chodby uklízí odsouzení z výkonu trestu.

Opatření:

- 10) umožnit dostatečný čas na osprchování (průběžně).
- 11) doplnit do sprch závěsy (do 3 měsíců).

Obrázek 7 – sprchy bez závěsů

12. Oblečení

Zákon o výkonu zabezpečovací detence stanoví, že chovanec má právo používat vlastní oděv, pokud je hygienicky nezávadný a chovanec má zajištěnou jeho výměnu na vlastní náklady, to znamená buď poštou, nebo během návštěv.²⁴ K výměně prádla musí docházet nejméně jednou za 14 dnů.²⁵

Pokud chovanci nemají zajištěnou popsanou výměnu prádla, jsou převlečeni do ústavního oděvu, prádla a obuvi. Ústavní prádlo je vyměňováno jedenkrát týdně.

V době návštěvy měli pouze dva chovanci zajištěnou výměnu prádla zvenku ústavu pomocí návštěv nebo balíčků a mohli tak chodit ve vlastním civilním oblečení.

Na jednotlivých patrech ústavu se nachází pračky, ve kterých si chovanci mohou vyprat pouze své spodní prádlo a oblečení na sport. K usušení prádla je chovancům k dispozici i sušák, který po usušení prádla vrátí.

Zavedený systém je typicky vězeňský. S ohledem na hlavní účel zabezpečovací detence – ochranu společnosti přitom není důvod aplikovat stejnokroj. Rozumím provozní potřebě na zachování hygienické nezávadnosti oblečení, tato potřeba však nesmí nepřiměřeně zasahovat do důstojnosti člověka.

24 Ustanovení § 20 odst. 3 zákona o zabezpečovací detenci.

25 Ustanovení čl. 3 odst. 4 vnitřního řádu ústavu.

Evropský výbor proti mučení (CPT) uvádí v kontextu psychiatrických nemocnic, že individualizace oblečení by měla tvořit součást terapeutického procesu.²⁶ Složení chovanců je blízké složení pacientů v psychiatrické nemocnici, nicméně z důvodu zajištění ochrany společnosti byli umístěni do zabezpečenějšího ústavu, jsem proto přesvědčena, že uvedené doporučení lze aplikovat i v souvislosti s výkonem zabezpečovací detence. V souvislosti s požadavkem co možná největšího terapeutického působení a s podporou soběstačnosti a zachování sebeobslužných dovedností, doporučuji umožnit chovancům nosit a prát vlastní oblečení.

Jsem si vědoma, že aktuální zákonná úprava nošení vlastního civilního oblečení dovoluje, nicméně je podmiňuje zajištěním jeho výměny z venku ústavu. Tato podmínka je pro mnoho chovanců obtížně splnitelná s ohledem na mnohdy chybějící dostatečné sociální zázemí, které by uvedenou výměnu prádla mohlo zajistit. O tom svědčí i počet chovanců, kterým se podařilo si výměnu prádla zajistit.

V situaci kdy jednotlivá oddělení ústavu jsou vybavena pračkami a také je v rámci zaměstnávání připravena nová prádelna, neshledávám podstatné překážky pro to, aby si chovanci mohli mimo své sportovní a spodní prádlo prát na vlastní náklady také ostatní oblečení.

V případě nemajetných chovanců bych také ocenila, pokud by jim ústav pomohl zajistit oblečení např. prostřednictvím sociálních šatníků nebo ve spolupráci s různými charitativními a neziskovými organizacemi, tak aby každý chovanec, který o to bude stát, mohl získat své individuální oblečení a mohl si osvojit tento aspekt sebeobsluhy a individuality.

Opatření:

- 12) umožnit chovancům nosit vlastní oblečení a prát ho v ústavních pračkách (do 3 měsíců).

13. Stravování a pitný režim

Stravu rozváží pracovníci ústavu za pomoci odsouzených z výkonu trestu přímo na jednotlivé cely. Strava je vydávána na plastové talíře se lžící, na požádání je chovancům, u nichž to není z bezpečnostních důvodů vyloučené, poskytnut i kompletní příbor (nůž a vidlička).

Doporučuji zvážit vydávání stravy na standardních keramických talířích u těch chovanců, u kterých to nebude představovat bezpečnostní riziko.

Oceňuji, že ústav reaguje na zvláštní stravovací návyky, když jedna z chovankyň měla vegetariánskou stravu.

²⁶ Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání. Nedobrovolné umístění v psychiatrických zařízeních. Rada Evropy [online]. [cit. 12. 7. 2017]. Bod 34. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16806cd3aa>.

Chovanci mají také možnost přípravy vlastního jídla z nakoupených surovin v kuchyňce v rámci jedné z aktivit.

Pitný režim je zajištěn nápoji (zpravidla čaj), které personál vydává při výdeji stravy. A dále pak mají chovanci neomezeně k dispozici vodu na celách. Odsouzeným také v případě zájmu zalévá personál třikrát denně kávu při výdeji stravy.²⁷

Obrázek 8 – kuchyňka a plastové talíře

14. Nákupy v kantýně

Chovanci mají možnost doplňkových nákupů v kantýně věznice.²⁸

Z vyjádření personálu i chovanců vyplývá, že ceny v kantýně jsou vysoké. V době návštěvy probíhalo výběrové řízení na provozovatele kantýny.

Žádám o zaslání informace o výsledku výběrového řízení a ceníku základních položek.

15. Kouření

Kouření je ve vnitřních prostorách ústavu zakázáno. Chovanci mohou kouřit během vycházky. A také večer na 15 minut. Cigarety si odkládají do skříněk na chodbě u dozorců. Vydávají se pouze na vycházku, případně na cigaretu po večeři.

V rámci bodovacího systému je také jedním z trestů zákaz kouření, mimo zákonnou vycházku. Používání zákazu kouření považuje za motivační opatření i psycholog.

Jsem si vědoma, že kouření škodí zdraví. Ve společnosti se však jedná o tolerovaný zlovyk. Dle mého názoru zákaz kouření není pozitivně motivačním opatření, ale jedná se o sankční

²⁷ Ustanovení čl. 5 odst. 4 vnitřního řádu ústavu.

²⁸ Ustanovení § 13 zákona o zabezpečovací detenci.

opatření. Zákaz kouření může působit fyzické i psychické obtíže silně závislým osobám. Omezení kouření by mělo být spojeno pouze se zdravotními (chovanec se bezprostředně ohrožuje na životě) nebo bezpečnostními riziky (například pokud chovanec kouří, kde nemá), nikoliv však považováno za motivační opatření. Namísto trestu s krátkodobým efektem bych považovala za vhodnější dlouhodobou práci s vůlí chovance.

Opatření:

- 13) zrušit a nevyužívat zákaz kouření chovancům jako trest (bezodkladně).

Kontakt se světem a stížnosti

16. Kontakt s vnějším světem

Chovanci mohou využívat ke kontaktování blízkých osob návštěvy, korespondenci nebo telefon. Informace o vnějším světě mohou chovanci přijímat poslechem rádia na celách nebo sledováním televize ve vymezené časy na kulturních místnostech.

16.1 Návštěvy

V ústavu je zařízena jak návštěvní místnost pro návštěvy přes mříž a plnou přepážku a v takovém případě se návštěva koná bez přítomnosti dozorce, tak i návštěvní místnost bez přepážky pro návštěvy realizované restauračním způsobem za přítomnosti dozorce. V takovém případě sedí dozorce stranou přibližně 2 metry od chovance a jeho návštěvy, nicméně stále na doslech.²⁹

Část společnosti, kterou je třeba chránit před nebezpečným jednáním chovanců, představují i jejich návštěvníci, na druhou stranu je třeba respektovat i právo na soukromí a případně i rodinný život jak chovanců, tak jejich návštěvníků.³⁰ Zároveň osoby spřízněné navštěvují chovance s vědomím určitého rizika.

Doporučuji proto zvážit, zda je přítomnost dozorce při návštěvě nutná i v případech, kdy to nebude návštěvník žádat a u konkrétního chovance nebude důvodná obava z napadení návštěvníka popř. vnášení nepovolených věcí, a zda by nepostačil pouze dohled např. prostřednictvím kamery nebo přes průzor ve dveřích, tedy mimo doslech.

Obrázek 9 – návštěvní místnost s přepážkou

Obrázek 10 – návštěvní místnost restauračním způsobem

29 Ustanovení § 10 odst. 5, třetí věta zákona o zabezpečovací detenci.

30 Ustanovení odst. 54.9 Evropských vězeňských pravidel.

16.2 Telefonování

Chovanci mají k dispozici ústavní telefony, ze kterých mohou volat za využití nabitého kreditu. Telefonní hovor mohou realizovat zpravidla v pracovní době vychovatele po předchozí žádosti po dobu 20 minut. Telefonní hovor mohou uskutečnit osobám blízkým na jedno z 5 povolených telefonních čísel. Hovory jsou standardně monitorovány vyjma hovorů s obhájcem, advokátem nebo orgány veřejné moci.³¹

17. Stížnostní mechanismus

Na jednotlivých patrech ústavu mají chovanci k dispozici schránku, kterou vybírají pracovníci oddělení prevence a stížností Vazební věznice Brno.

Za rok 2017 řešilo oddělení prevence a stížností 4 stížnosti, kdy všechny vyhodnotilo jako nedůvodné. Dvě se týkaly osobních věcí a nahlížení do osobních věcí, jedna vyřízení stížnosti a jedna fyzického násilí příslušníků.

V případě násilí chovanec A. v rámci šířeji koncipované stížnosti poukazoval na úder do hlavy. Ve stížnosti však neuváděl žádné bližší podrobnosti. Šetřením ústavu bylo zjištěno, že v lednu 2014 upadl při cestě do koupelny na hlavu a měl bouli a jiné násilí v průběhu svého pobytu v ústavu nehlásil. Poskytnutá stížnostní dokumentace však neobsahuje žádné vyjádření chovance k namítanému násilí. Mám za to, že ústav doplňující vyjádření chovance nežádal, jelikož chovanec byl již od listopadu 2014 přemístěn v Ústavu pro výkon zabezpečovací detence Opava.

Doporučuji v případě chybějících podrobností ve stížnosti vždy usilovat o jejich doplnění prostřednictvím ústního vyjádření chovance, a to zvláště v případech namítaného násilí příslušníků.

Oceňuji, že řadu problematických situací mohou chovanci vyřešit mezi sebou a personálem na ranních komunitách, v důsledku čehož není nutné využívat v takové míře stížnostního mechanismu.

31 Ustanovení § 9 zákona o zabezpečovací detenci.

Zajištění bezpečnosti

K zajištění bezpečnosti využívají dozorcí signalizační zařízení a dále chovance předvádí vždy minimálně ve dvou. Dozorcí také pravidelně kontrolují cely, pravidelnost kontrol cel monitoruje operační středisko.

Všechny prostory jsou monitorovány kamerami vyjma cel, toalet, sprch a kanceláří personálu.

Vedoucí ústavu uvedl, že od počátku fungování ústavu nevidují žádný případ napadení zaměstnance chovancem.

Žádný z chovanců ani ze zaměstnanců ústavu nevedl, že by se cítil v nebezpečí nebo ohrožení jak ze strany chovanců, tak ze strany personálu.

Bezpečnostní opatření by měla být nastavena v minimálním nutném rozsahu, který zajistí bezpečí, ale zároveň nebude zasahovat do práv chovanců více než je nezbytně nutné.³² V souvislosti s tím odkazují na výše uvedenou praxi vedení terapeutických aktivit a rozhovorů přes mříže a na argumentaci tam uvedenou.

18. Donucovací prostředky

Příslušník dozorcí služby je vyzbrojen dle směrnic pro dozorcí službu předváděcími řetízky, pouty, obuškem a slzotvorným prostředkem.

Výbor CPT uváděl ve zprávě, že otevřené nošení těchto donucovacích prostředků nevede k budování dobrých vztahů mezi zaměstnanci a chovanci.³³ Doporučují proto zvážit omezení paušálního nošení donucovacích prostředků.

Vedoucí oddělení předložil záznamy o použití donucovacího prostředku, ze kterých vyplývalo, že byly použity za rok 2017 pouze jedenkrát proti agresivnímu a vulgárnímu chovanci. Konkrétně příslušníci Vězeňské služby ČR použili pouta, předváděcí řetízky a hmat ke zklidnění chovance a jeho odvedení do izolační místnosti. Donucovací prostředky byly použity po snaze o zklidnění chovance rozhovorem a po výzvě. Postup v konkrétním případě tedy byl přiměřený a účelný. Chovanec byl následně omezen pomocí kurtů, viz níže v části věnované omezovacím prostředkům.

Mimo uvedený případ použití donucovacího prostředku dozorcí nepoužívají pouta při předvádění v ústavu.

32 Ustanovení odst. 51.1 Evropských vězeňských pravidel, Doporučení výboru ministrů Rady Evropy – Recommendation CM/Rec(2014)3, bod 41.

33 Zpráva pro vládu České republiky o návštěvě České republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání ve dnech 1. až 10. dubna 2014, CPT/Inf (2015) 18, odst. 131. [cit. 16. 2. 2018]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/168069568d>.

19. Zamykání cel

Zákon o výkonu zabezpečovací detence stanoví, že se zabezpečovací detence vykonává v ústavu se zvláštní ostrahou.³⁴ Ředitel ústavu je povinen přijmout taková opatření, která zajistí bezpečnost chovanců i dalších osob přítomných v ústavu.³⁵ Zákon však neobsahuje žádné přímé zmocnění Vězeňské služby ČR k uzamykání chovanců na celách.

V případě výkonu trestu odnětí svobody zákon stanoví, že ministerstvo stanoví vyhláškou podrobnosti při zajišťování pořádku a bezpečnosti v místech výkonu trestu.³⁶ Na to navazuje řád výkonu trestu, který stanoví, že odsouzení jsou uzamčeni v celách pouze během doby ke spánku a dále pokud tak v odůvodněných případech stanoví ředitel věznice s přihlédnutím na požadavky zachování pořádku a bezpečnosti ve věznici.³⁷

Cely jsou celý den uzamknuté. Chovanci mají možnost být mimo cely během účasti na programu aktivit, pobytu na vzduchu a během sledování televize (event. volného pohybu mimo celu), kdy se zároveň mohou procházet po chodbě. Mimo celu jsou také během ranní komunity.

Doba, po kterou jsou chovanci uzamknuti na cele, závisí na rozsahu využití nabízených aktivit. Avšak i při plném využití aktivit jsou chovanci uzamčeni na cele přibližně 16 hodin ve všední dny a 20 hodin o víkendu.

Uzamykání cel v zabezpečovací detenci na podstatnou část dne kritizoval již CPT.³⁸ Nadměrné uzamykání cel odsouzených jsem kritizovala již dříve.³⁹

Vedoucí ústavu uvedl, že uzamykání chovanců na celách je podmíněno návrhem odborné komise, která individuálně posuzuje bezpečnostní rizika při zařazení chovance do skupiny a sekce. Pověření pracovníci během návštěvy nezjistili, že by se režimy pobytu jednotlivých chovanců mimo celu podstatně lišily s ohledem na jejich nebezpečnost.

Uzamykání chovanců na celách lze považovat za prohloubení omezení svobody a povinnost podrobit se uzamčení by měla být stanovena na základě zákona.⁴⁰

34 Ustanovení § 1 odst. 3 zákona o zabezpečovací detenci.

35 Ustanovení § 34 odst. 2 zákona o zabezpečovací detenci.

36 Ustanovení § 81 písm. d) zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

37 Ustanovení § 50 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

38 Zpráva pro vládu České republiky o návštěvě České republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání ve dnech 1. až 10. dubna 2014, CPT/Inf (2015) 18, odst. 115. [cit. 16. 2. 2018]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/168069568d>.

39 Zpráva ze systematických návštěv veřejného ochránce práv - Věznice 2016, 44 a násl. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/ZARIZENI/Veznice/Veznice-2016.pdf.

40 Ustanovení čl. 2 odst. 3 a 4 Ústavy České republiky.

Volný pohyb mimo cely je také vhodným způsobem, jak testovat připravenost chovanců na jejich propuštění ze zabezpečovací detence.

S ohledem na výše uvedené argumenty (bez přímého zákonného podkladu, testování možnosti propuštění) považují paušální zamykání chovanců na dobu delší než ke spánku za nepřiměřené. O zamykání cel, lze uvažovat pouze v individuálních případech po zhodnocení a pravidelném přehodnocování nebezpečnosti konkrétního odsouzeného.

Opatření:

- 14) nezamykat cely během dne, vyjma individuálních případů po vyhodnocení nebezpečnosti konkrétního chovance (do 3 měsíců).

20. Osobní prohlídky

Při každém umístování chovance do cely provádí dozorcí zběžnou osobní prohlídku.

Před a po eskortě, před a po návštěvě, před a po dílnách podstupují chovanci důkladnou osobní prohlídku, při které jsou svlečeni do naha (naráz) a musí vykonat určitý počet dřepů. Důkladné osobní prohlídky provádějí dozorcí ve sprchách.

Jednou z povinností chovanců je podrobit se osobním prohlídkám.⁴¹ Zároveň však důkladné osobní prohlídky mohou být prováděny pouze, existuje-li důvodné podezření založené na individuálním zhodnocení rizik, že chovanec má u sebe nebezpečné předměty nebo nepovolené věci a nelze jejího účelu dosáhnout jiným opatřením.⁴² Plošné aplikování důkladných osobních prohlídek může představovat ponižující zacházení.

Opatření:

- 15) provádět důkladné osobní prohlídky, pouze existuje-li důvodné podezření založené na individuálním zhodnocení rizik (průběžně).

41 Ustanovení § 17 odst. 2 písm. a) zákona o zabezpečovací detenci.

42 Ustanovení § 89 nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 23/2014 o vězeňské a justiční stráží.

Zdravotní péče

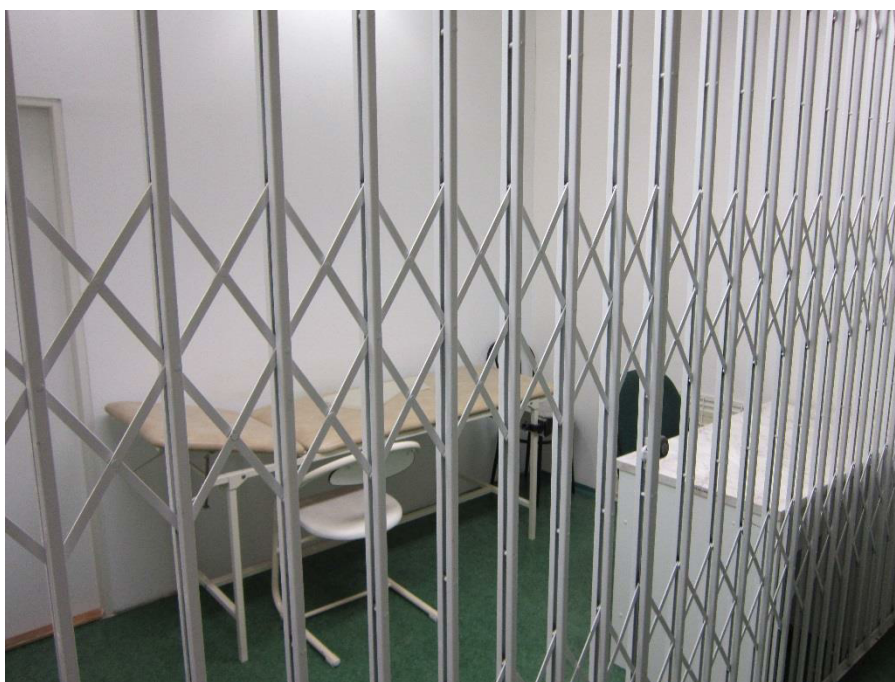
Zdravotní péči zajišťuje celkově v ústavu jeden stálý psychiatr a jeden psychiatr z vězeňské nemocnice, dále sexuolog, praktický lékař a 6 zdravotních sester. Z blízké vězeňské nemocnice je poté dostupný stomatolog a v případě potřeby lékaři dalších oborů.

Chovanci se k lékaři hlásí prostřednictvím zdravotní sestry, která třikrát denně roznáší léky. Třikrát týdně se také koná lékařská vizita. Sestra je přítomna v ústavu nepřetržitě.

Lékař uvedl, že chovanci, kteří odmítají konzumovat farmakologickou léčbu, nejsou k tomu nuceni, jelikož vzhledem k zajištění dohledu nad chováním prostřednictvím dozorců, může lékař léčbu vysadit.

21. Vyšetřování chovanců

Vyšetřovna je vybavena zatahovací mříží. Samotné vyšetření probíhá přes mříž nebo za účasti dozorce. Jedná se tedy o stejnou situaci uvedenou výše u vedení terapeutických aktivit a rozhovorů přes mříže.

Obrázek 11 – lékařská vyšetřovna s mříží

Veškeré lékařské prohlídky vězňů (ať už vstupní nebo pozdější) by měly probíhat mimo doslech, a pokud lékař nepožaduje opak, i mimo dohled vězeňské služby.⁴³

43 Rada Evropy. Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT), Zdravotnické služby ve věznicích, CPT/Inf(93)12-part, odst. 51. [cit. 22. 2. 2018]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16806ce91e>.

Vyšetření přes mříže brání vytvoření vztahu důvěry a přítomnost dozorce je problematická s ohledem na lékařské tajemství a z hlediska svěřování se chovance v případě špatného zacházení ze strany dozorců.⁴⁴

Paušální využívání mříží při vyšetření lékařem nebo přítomnost dozorce bez individuálního posouzení nebezpečnosti konkrétního chovance považují za nevhodné.

Podrobněji odkazují na svou argumentaci a opatření v textu výše u vedení terapeutických aktivit přes mříže.

22. Omezovací prostředky

Zákon o výkonu zabezpečovací detence stanoví zvláštní právní úpravu pro použití omezovacích prostředků. Zákon jako omezovací prostředek rozeznává pobyt na uzavřeném oddělení, umístění v izolační místnosti, omezení v pohybu pomocí ochranných pásů nebo pomocí manuálního držení, a akutní parenterální podávání psychofarmak (pokud se nejedná o léčbu na žádost chovance, či dlouhodobou léčbu psychiatrické poruchy).⁴⁵ Některé podrobnosti použití omezovacích prostředků stanoví také vnitřní předpis vězeňské služby.⁴⁶

Za rok 2017 došlo ke dvěma případům použití izolační místnosti, z toho v jednom případě s využitím ochranných pásů. V prvním případě byl chovanec umístěn do izolační místnosti na 5 dnů, v druhém případě byl chovanec umístěn po dobu 7 dnů a z toho po dobu 13 hodin omezen pomocí ochranných pásů.

Předložená dokumentace v obou případech zachycuje indikaci omezovacího prostředku lékařem a v obou případech se jeví být důvodná a přiměřená. Součástí dokumentace je také záznam o pravidelných kontrolách během omezení.

V ústavu nebyl evidován případ akutního podávání parenterálních psychofarmak. Ve zdravotnické dokumentaci chovankyně B. byl zachycen pro re nata předpis medikace pro nepravidelné podání v případě neklidu: „V případě neklidu aplikace Tisercin 1 amp. + Apaurin 1 amp. i. m., (odpoledne a večer), eventuálně omezit.“ Z přehledu aplikované medikace je patrné, že uvedená neklidová medikace nebyla u chovankyně aplikována. Lékař však uváděl, že v případě neklidu jsou zdravotní sestry oprávněné takto předepsanou medikaci podat.

Chtěla bych upozornit, že v případě, kdy se lék podává přes odpor pacienta (s použitím nebo pod pohrůžkou násilí) za účelem zvládnutí jeho chování, je nutné přistupovat k aplikaci neklidové medikaci nejen jako k léčbě, ale i jako k omezovacímu prostředku, včetně požadavku na splnění podmínky nezbytnosti a subsidiarity použití a jeho indikace

44 Zpráva ze systematických návštěv veřejného ochránce práv – Věznice 2016, s. 29 a násl. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/ZARIZENI/Veznice/Veznice-2016.pdf.

45 Ustanovení § 36 a násl. zákona o zabezpečovací detenci.

46 Ustanovení § 19 a násl. nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 19/2015, kterým se stanoví podrobnosti výkonu zabezpečovací detence.

přítomným lékařem a následné evidence. Je možné a běžné, aby předpis konkrétního léku, jenž má být v krizové situaci podán, provedl pro futuro ošetřující lékař pacienta. S ohledem na závažnost silového zásahu do integrity člověka i související zdravotní rizika, je třeba trvat na tom, aby o aplikaci v konkrétní situaci nerozhodovala sestra, ale přivolaný lékař po zhodnocení pacienta, leda by bylo nebezpečí z prodlení; pak je nutné hned podání lékaři oznámit, aby mohl co nejdříve zhodnotit stav pacienta. Tento standard odpovídá letitým doporučením CPT⁴⁷ a je také promítnut do § 39 odst. 3 písm. d) zákona o zdravotních službách a implicitně i § 37 odst. 2 zákona o výkonu zabezpečovací detence.

47 EVROPSKÝ VÝBOR PRO ZABRÁNĚNÍ MUČENÍ A NELIDSKÉMU ČI PONIŽUJÍCÍMU ZACHÁZENÍ NEBO TRESTÁNÍ (CPT). Means of restraint in psychiatric establishments for adults (Revised CPT standards), CPT/Inf(2017)6 [online]. Štrasburk: CPT, 2017 [cit. 18. 12. 2017]. Dostupný z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016807001c3>.

Přehled opatření k nápravě

Bezodkladně	<ul style="list-style-type: none">• ukončit praxi vedení rozhovorů a aktivit přes mříže nebo za účasti dozorců s ohledem na nebezpečnost konkrétních chovanců; tato bezpečnostní opatření aplikovat jen zcela výjimečně (opatření č. 3)• zrušit a nevyužívat zákaz kouření chovancům jako trest (opatření č. 13)
Do 3 měsíců	<ul style="list-style-type: none">• vyhotovit operační manuál (opatření č. 2)• ukončit povinnost chovanců povstat při vstupu zaměstnance do ložnice a v tomto smyslu upravit vnitřní řád ústavu (opatření č. 4)• přehodnotit intenzitu nočního osvětlení a zvolit nejmenší nutnou intenzitu (opatření č. 5)• zvětšit přístřešek na vycházkových dvorcích (opatření č. 9)• doplnit do sprch závěsy (opatření č. 11)• umožnit chovancům nosit vlastní oblečení a prát ho v ústavních pračkách (opatření č. 12)• nezamykat cely během dne, vyjma individuálních případů po vyhodnocení nebezpečnosti konkrétního chovance (opatření č. 14)
Do 6 měsíců	<ul style="list-style-type: none">• posílit nabídku aktivit (volnočasových či preventivně výchovných) v průběhu odpoledne a o víkendech (opatření č. 1)
Průběžně	<ul style="list-style-type: none">• maximalizovat odlišnost prostředí výkonu zabezpečovací detence od prostředí věznice (opatření č. 6)• umožnit zájemcům realizaci vycházek na velkých vycházkových dvorech i v zimních měsících (opatření č. 7)• umožnit zájemcům pobyt venku i po dobu delší než jedna hodina (opatření č. 8)• umožnit dostatečný čas na osprchování (opatření č. 10)• provádět důkladné osobní prohlídky, pouze existuje-li důvodné podezření založené na individuálním zhodnocení rizik (opatření č. 15)